

**PROGRAM WSPIERANIA RODZINY W GMINIE
GÓRA KALWARIA NA LATA 2022-2024**

Dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności.

Dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci.

W przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiece nad dziećmi i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami

Spis treści

Wprowadzenie	2
1. Podstawy prawne opracowania Gminnego Programu Wspierania Rodziny.....	3
2. Zadania gminy	5
3. Zadania instytucji wsparcia rodzin na poziomie gminy.....	6
3.1. Asystent rodziny	6
3.2. Placówki wsparcia dziennego	7
3.3. Poradnictwo specjalistyczne	8
3.4. Praca socjalna	9
4. Charakterystyka społeczno-demograficzna Gminy Góry Kalwarii.....	10
5. Diagnoza środowiska lokalnego w kontekście problemów występujących w rodzinach	12
5.1. Główne powody przyznanej pomocy	16
5.2. Analiza SWOT	19
6. Instytucjonalne zasoby w zakresie wspierania rodziny w Gminie Góra Kalwaria	22
7. Odbiorcy programu i planowane efekty.....	24
8. Założenia i cele programu wspierania rodziny w Gminie Góra Kalwaria	24
8.1. Główne założenia systemu wspierania rodziny.....	24
8.2. Cele programu wspierania rodziny.....	25
9. Zadania w zakresie wspierania rodziny	25
10. Realizatorzy programu	28
11. Partnerzy realizacji programu	28
12. Finansowanie i czas realizacji programu	28
13. Monitoring i ewaluacja programu.....	28

Wprowadzenie

Priorytetem polityki społecznej jest dobro rodziny postrzegane jako zapewnienie możliwości wsparcia rodziny we wszystkich wymiarach jej społecznego funkcjonowania.

W zgodzie z tą wartością priorytetem Gminy Góra Kalwaria jest zabezpieczanie kompleksowych form pomocy rodzinie w środowisku, a tam gdzie nie jest to możliwe wsparcie rodzinnych form opieki nad dzieckiem, przy jednoczesnym zmniejszaniu liczby dzieci w systemie wsparcia społecznego.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakłada na gminę obowiązek podejmowania działań wspierających wobec rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych.

W oparciu o diagnozę środowiska lokalnego w kontekście problemów społecznych opracowano 3 letni gminny program wspierania rodziny na lata 2022 – 2024 r. Diagnoza została sporządzona przez Ośrodek Pomocy Społecznej, w której wykorzystano materiały własne, sprawozdania oraz dane z Wydziału Ewidencji Ludności Urzędu Miasta i Gminy Góra Kalwaria.

Gminny Program Wspierania Rodziny ukierunkowany jest na problemy rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo –wychowawczych, określa cele i wyznacza kierunki działań, które pozwolą wzmocnić rolę i funkcję rodziny, jako naturalnego środowiska rozwoju dziecka. Ważnym aspektem programu jest współpraca poszczególnych instytucji, które pracując oddzielnie nie osiągną oczekiwanych rezultatów. Jedynie kompleksowa pomoc i wsparcie na zasadzie współpracy i zaangażowania przedstawicieli wielu środowisk daje nadzieję na osiągnięcie zamierzonych celów. Wspieranie rodziny musi być oparte o nowe rozwiązania, mające charakter działań profilaktycznych lub zmierzających do reintegracji rodziny, w zakresie funkcjonowania spójnego i skutecznego systemu pomocy rodzinie, która przeżywa trudności w pełnieniu ról rodzicielskich.

Poniżej prezentujemy szczegółowe dane o: sytuacji demograficznej, infrastrukturze społecznej, osobach i rodzinach korzystających z pomocy i wsparcia, świadczeniach pomocy społecznej, zasobach instytucjonalnych, kadrze pomocy społecznej, środkach finansowych na wydatki w pomocy społecznej, celach programu, zakładanych rezultatach.

1. Podstawy prawne opracowania Gminnego Programu Wspierania Rodziny

Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Góra Kalwaria na lata 2022 – 2024 jest zgodny z kierunkami działań przyjętymi w szczególności w następujących aktach prawnych:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.,
(Dz. U. NR 78,, poz. 483 z późn. zm.),
- 2) Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
(Dz. U. z 2022 r. poz. 477),
- 3) Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
(Dz. U. z 2022 r. poz. 1, 66),
- 4) Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
(Dz. U. z 2020r. poz. 1329),
- 5) Ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci z dnia 11 lutego 2016 roku,
(Dz. U. z 2021poz. 1162, 1981, 2270)
- 6) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
(Dz. U. z 2021 r. poz. 1249),
- 7) Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, (Dz. U. z 2022 r. poz. 24, 218),
- 8) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
(Dz. U. 2022 r. poz.736,764.),
- 9) Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 roku,
(Dz. U. 2022 r. poz.615.),
- 10) Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
(Dz. U. z 2021 r., poz. 877,1162, 1981, 2105),
- 11) Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 roku o Karcie Dużej Rodziny,
(Dz. U. 2021 r. poz. 1744),
- 12) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
(Dz. U. 2021r. poz. 1038, 1243,1535,2490),
- 13) Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy,
(Dz. U. 2020 r. poz. 1359),
- 14) Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym,
(Dz. U. z 2022 r . poz. 559,583)
- 15) Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
(Dz. U. 2022r., poz. 583),
- 16) Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne,

- (Dz. U. z 2022 r., poz. 1, 200, 202, 631),
- 17) Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych,
(Dz. U. z 2021 r. poz. 2021),
- 18) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych,
(Dz. U. z 2022 r. poz. 583,655)
- 19) Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustalaniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów,
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1297),
- 20) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej,
(Dz. U. z 2011 r. Nr 292, poz. 1720),
- 21) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2021 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej,
(Dz. U. poz. 1296),
- 22) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,
(Dz. U. z 2011 r. Nr 209 poz. 1245),
- 23) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 lipca 2019 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych,
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1342),
- 24) Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych,
(Dz. U. z 2005 r. Nr 189, poz. 1598 z późn. zm.),
- 25) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry Start”,
(Dz. U. poz. 1092).

2. Zadania gminy

Gmina stanowi najważniejszy i podstawowy element systemu pomocowego.

Profilaktyka, diagnoza i wszechstronna pomoc rodzinie w kryzysie to zadania priorytetowe.

W sytuacji czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną konieczne jest niezwłoczne stworzenie warunków do jak najszybszego umożliwienia powrotu dziecka do rodziców.

Zgodnie z art. 176 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych gminy należy:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
 - 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
 - 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
 - a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
 - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
 - c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
 - 4) finansowanie:
 - a) podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
 - b) kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego;
 - 5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo- wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo- terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
 - 6) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego,
 - 7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.
- Oprócz niniejszych zadań gmina realizuje zadania zlecane z zakresu administracji rządowej wynikające z rządowych programów z zakresu wspierania rodziny, zgodnie z wytycznymi przekazywanymi przez wojewodę (art. 177 ustawy). Aby sprostać tym zadaniom niezbędna jest ścisła współpraca pomiędzy instytucjami i podmiotami, a także wypracowanie sprawnego i efektywnego systemu działań wpływających na poprawę sytuacji dziecka i rodziny.

3. Zadania instytucji wsparcia rodzin na poziomie gminy

3.1. Asystent rodziny

W przypadku gdy ośrodek pomocy społecznej poweźmie informację o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczej po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego i dokonaniu analizy sytuacji rodziny może przydzielić asystenta rodziny. Asystent rodziny prowadzi pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania lub w miejscu wskazanym przez rodzinę. Praca z rodziną jest prowadzona także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną.

Zadania asystenta rodziny określone są w art. 15 ust. 1 Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, do których w szczególności należą:

- 1) opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym,
- 2) opracowanie, we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej;
- 3) udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;
- 4) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych;
- 5) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych;
- 6) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi;
- 7) wspieranie aktywności społecznej rodzin;
- 8) motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- 9) udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej;
- 10) motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych;
- 11) udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych;
- 12) podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin;
- 13) prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci;
- 13a) realizacja zadań określonych w Ustawie z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2020 r. poz. 1329);
- 14) prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną;
- 15) dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku, i przekazywanie tej oceny podmiotowi,

- 16) monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną;
- 17) sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach;
- 18) współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny;
- 19) współpraca z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w art. 9a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249), lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań uzna za niezbędną.

Zgodnie z ustawą asystent rodziny może prowadzić pracę z maksymalnie 15 rodzinami.

Liczba rodzin będąca pod opieką asystenta rodziny winna być uzależniona od trudności wykonywanych zadań oraz kwalifikacji i doświadczenia zawodowego asystenta rodziny. Po zrealizowaniu planu pracy i zakończeniu pracy z rodziną, asystent rodziny przez 6 miesięcy monitoruje funkcjonowanie środowiska, nie rzadziej niż 1 raz w miesiącu. Monitoring jest formą subtelnej asysty rodzinie w usamodzielnianiu i zapewnieniem wsparcia w razie pojawiających się trudności, czy wyzwań w nowych sytuacjach życiowych.

Celem pracy asystenta jest dążenie do osiągnięcia przez rodzinę podstawowego poziomu stabilizacji życiowej, która umożliwi jej prawidłowe wychowywanie dzieci. Priorytetowe zadanie natomiast stanowi zażegnanie kryzysu w rodzinie i niedopuszczenie do czasowego umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej lub umożliwienie jak najszybszego powrotu dziecka do rodziców.

Współpraca asystenta z rodziną jest długofalowa, co pozwala na wnikliwe rozeznanie środowiska i jego problemów.

3.2. Placówki wsparcia dziennego

W oparciu o art. 18. 1. Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego.

Ustawa zakłada, że placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie świetlicy.

Świetlice środowiskowe prowadzą zorganizowaną działalność opiekuńczo - wychowawczą oraz pozwalają na racjonalne zagospodarowanie czasu wolnego po zajęciach szkolnych dzieci i młodzieży.

Celem działalności świetlic środowiskowych jest wspieranie rodziny w procesie przygotowania dzieci i młodzieży do samodzielnego życia, kształtowania właściwych postaw społecznych poprzez objęcie ich w czasie wolnym od zajęć szkolnych opieką oraz zajęciami edukacyjnymi i profilaktycznymi.

Zadaniem świetlic jest:

- pomoc w odrabianiu lekcji,
- rozwijanie zainteresowań i uzdolnień wychowanków,
- rozwijanie kultury osobistej,
- organizowanie dzieciom czasu wolnego.

Formy pracy świetlic:

- edukacyjne – wyrównywanie zaległości w nauce poprzez pomoc w odrabianiu lekcji,
- zajęcia rozwojowe – obejmujące tematykę promocji zdrowia, profilaktyki uzależnień i przeciwdziałaniu przemocy oraz ryzykownych zachowań,
- organizowanie wychowankom czasu wolnego: gry, zabawy, wycieczki itp.
- zajęcia wspierające rozwój zainteresowań i uzdolnień wychowanków: plastyczne, rękodzieła, czytelnicze, kulinarne, układania puzzli, kinomana itp.
- zwiększające kulturę osobistą np. nauka zasad zachowania przy stole, nauka higieny.

Świetlice środowiskowe umożliwiają korzystającym z nich dzieciom i ich rodzinom stworzenie przyjaznych warunków do rozwoju edukacyjnego, fizycznego i psychospołecznego, a przede wszystkim zapewniają poczucie bezpieczeństwa, którego podstawą jest przekonanie o możliwości uzyskania pomocy.

3.3. Poradnictwo specjalistyczne

Poradnictwo specjalistyczne jest niezbędne w procesie pomocy osobom i rodzinom, które wymagają profesjonalnego wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne jest w podstawowym pakiecie tychże usług. Poradnictwo prawne realizowane jest przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów itp. Poradnictwo psychologiczne dotyczy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną. Celem realizacji poradnictwa specjalistycznego jest poprawa jakości życia osób zwracających się o pomoc, ich rozwój i optymalizacja prawidłowego funkcjonowania indywidualnego, grupowego, rodzinnego, zawodowego, itp. Istotą porady jest tworzenie warunków do odzyskania lub uzyskania przez człowieka potrzebującego możliwości samodzielnego rozwiązywania problemu, podjęcia właściwych decyzji i ich realizacji, a także unikania w przyszłości działań, które prowadzą do problematycznej sytuacji życiowej.

3.4. Praca socjalna

Praca socjalna jest działalnością zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Jest jednym z kluczowych narzędzi pomocy społecznej.

Kadra pomocy społecznej, poprzez pracę socjalną ma wpływ na kierunki celów polityki społecznej takie jak kreowanie dobra społecznego i łagodzenie skutków zła społecznego. Widać to w działaniach pracowników socjalnych dążących do uczestnictwa w życiu społecznym osób zagrożonych wykluczeniem, działaniach pro integracyjnych, aktywizujących do aktywności, przeciwdziałaniu patologiom, wychodzeniu naprzeciw problemom społecznym i diagnozie potrzeb klienta, rodzin jak i całych zbiorowości.

Jej zadaniem jest działanie na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w środowisku społecznym. Praca socjalna prowadzona jest z osobami lub rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej oraz ze społecznością lokalną, w celu nawiązania współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokojenia potrzeb członków społeczności. Praca socjalna spełnia szereg istotnych funkcji:

- ratowniczą - jest mechanizmem ratującym rodziny i jednostki w sytuacjach kryzysowych,
- wspierającą - w edukowaniu do samodzielności w rozwiązywaniu własnych problemów,
- profilaktyczną - w zakresie zapobiegania wykluczeniu społecznemu,
- partycypacyjną - budującą lokalne powiązania, koalicje na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, angażującą środowiska do współdziałania.

Działalność pracownika socjalnego polega na mobilizacji osób, rodzin, a w razie potrzeby lokalnych środowisk do podejmowania działań na rzecz jednostki. Profesjonalista w tym zawodzie potrafi wydobyć umiejętności do pokonywania trudności i wykorzystać zasoby tkwiące w tych osobach, rodzinach i grupach pozwalające osiągnąć wytyczony cel.

Praca socjalna przyczynia się do poprawy pozycji grup słabszych ekonomicznie i społecznie, kształtowania sprawiedliwości społecznej i równości szans, obrony niezaspokojenia elementarnych i rozwojowych potrzeb człowieka. Zgodnie z celami pomocy społecznej, praca socjalna, poprzez profesjonalną pomoc powinna prowadzić do życiowego usamodzielnienia klienta i umożliwienia mu życia w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Ze względu na formę świadczeń społecznych, jakie udzielane są w ramach systemu zabezpieczenia społecznego, praca socjalna jest usługą, formą niefinansową pomocy społecznej.

Jest powiązana z udzielaniem wsparcia finansowego, lecz jej istotą jest działanie na rzecz zmiany funkcjonowania jednostki, rodziny, czy zbiorowości.

4. Charakterystyka społeczno-demograficzna Gminy Góra Kalwarii

Góra Kalwaria jest gminą miejsko-wiejską, leżąca w powiecie piaseczyńskim. Graniczy z gminami: Chynów, Karczew, Konstancin Jeziorna, Piaseczno, Prażmów, Sobienie-Jeziory, Warka.

Powierzchnia gminy Góra Kalwaria wynosi 145,11 km², co stanowi 23,37% powierzchni powiatu, 0,41 % powierzchni województwa. Gęstość zaludnienia w gminie wynosi 183,2 osób, w powiecie 287,4 osób, w województwie 150,6 osób.

Według stanu na 31 grudnia 2021 roku, liczba ludności gminy Góra Kalwaria wyniosła 27 085 osób, z czego 51,4 % stanowiły kobiety, a 48,6 % mężczyźni. Dzieci do 18 r. ż. stanowią 20% populacji gminy.

Liczba ludności gminy stanowi 14,11 % ludności powiatu, 0,43% ludności województwa.

Struktura ludności gminy przedstawiała się następująco:

- osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 10,8 %,
- osoby w wieku produkcyjnym 56,6 %,
- w wieku poprodukcyjnym 32,6%.

W latach 2020 - 2021 liczba ludności wzrosła o 0,08 %".

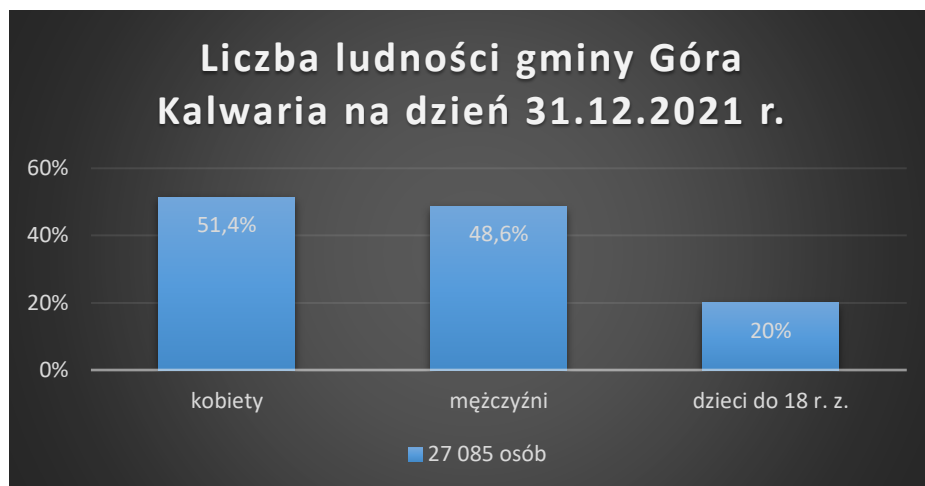
Według stanu na 31 grudnia 2021 stopa bezrobocia w gminie wyniosła 3,3%.

Stopa bezrobocia dla powiatu wynosi 3,1 % dla województwa wynosi 4,7%.

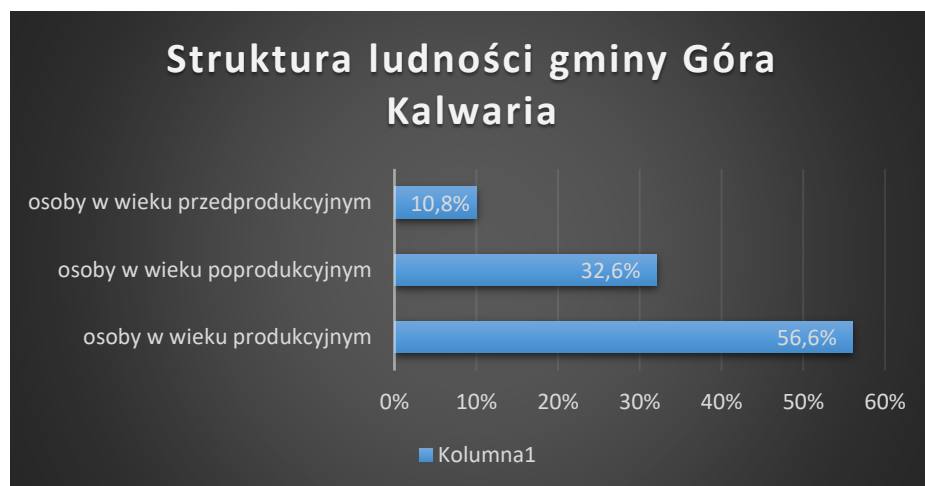
Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych z gminy Góra Kalwaria wynosiła 508, w tym 46,3% stanowiły kobiety, 53,7% mężczyźni.

Poniżej prezentujemy w formie graficznej i tabelarycznej szczegółowe dane dotyczące: demografii, infrastruktury społecznej w gminie Góra Kalwaria.

Wykres nr 1. Liczba ludności gminy Góra Kalwaria na dzień 31.12.2021 r.

Wykres nr 2. Struktura ludności gminy Góra Kalwaria.

Wykres nr 3. Liczba osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoby bezrobotne.

5. Diagnoza środowiska lokalnego w kontekście problemów występujących w rodzinach

Organizacja skutecznego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną, sprzyjającego prawidłowemu funkcjonowaniu najbardziej potrzebującym środowiskom na terenie Gminy Góra Kalwaria, jest zadaniem niezmiernie ważnym i priorytetowym.

Systemowe wsparcie umożliwia zapewnienie potrzebującym jednostkom bezpieczeństwa i stabilizacji, wskazuje jak profesjonalnie, stosownie do okoliczności reagować na ludzkie potrzeby. Koncentracja na rodzinie, jej roli, zasobach i deficytach, związana jest z jej fundamentalnym znaczeniem. Rodzina jest podstawową komórką społeczną. Najmniejszą, a zarazem najważniejszą, gdyż to w niej dokonuje się proces wychowania młodego człowieka. Od tego, jak funkcjonuje dana rodzina zależy, jak będzie przebiegał rozwój dziecka i jak ukształtuje się jego osobowość.

Rodzina to naturalne środowisko życia, oddziałuje na dziecko bez względu na to, czy działania rodziców są zamierzone, celowe, czy też przypadkowe. Związana z istnieniem społeczeństw i kultur, rodzina stanowi przedmiot badań wielu dyscyplin naukowych i definiowana jest w różny sposób. Duże zainteresowanie rodziną związane jest z jej wpływem na rozwój fizyczny, psychiczny i społeczny jej członków, w szczególności dzieci. Poczynania planowane są elementem wychowania, mają charakter przemyślany i ukierunkowane są na cel: kształtowanie osobowości dziecka, rozwijanie jego intelektu, systemu wartości i postawy społecznej. Nie mniej ważne od refleksyjnych oddziaływań wychowawczych są skutki wychowawcze wynikające z ogólnego funkcjonowania rodziny, jej działań w obszarze opiekuńczym, gospodarczym, czy kulturalno-towarzyskim. Dlatego tak ważne jest, aby rodzina funkcjonowała prawidłowo, zapewniając odpowiednie warunki do rozwoju wszystkich swoich członków, a w szczególności dzieci.

Rodzina przedstawiana jest jako podstawowy element społeczności posiada pewne przywileje.

Mają one na celu wzmocnienie pozycji rodziny, wsparcie jej funkcji opiekuńczo – wychowawczej, zapewnienie ochrony prawnej, ekonomicznej, społecznej.

W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej pojęcie rodziny występuje w art. 18 oraz art. 71.

Zgodnie z art. 18 „Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej.” Z kolei, w myśl art. 71 pkt. 1 „Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych.”

Szczególne troskę państwa o sytuację dziecka podkreśla art. 72 Konstytucji, zgodnie z którym „Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych. W toku ustalania

praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka.”

W myśl art. 6 pkt. 14 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej rodziną są „osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące.”

Z przywołanych aktów prawnych wynika, że rodzina jest wartością szczególną i może liczyć na wsparcie wielu instytucji pomocowych. Ma ona ogromne i zasadnicze znaczenie, gdyż będąc pierwszym i najważniejszym środowiskiem życia dziecka wpływa na odbiór świata, kształtowanie jego osobowości i wyznawany system wartości.

Z tego względu, w sytuacji, gdy rodzina ma destrukcyjny wpływ na dziecko i nie wywiązuje się ze swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a dziecko zostaje pozbawione opieki rodziców wymagana jest ingerencja służb społecznych. Działania państwa w tym zakresie obejmują stworzenie systemu pieczy zastępczej. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w preambule głosi: „Dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności, dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju, i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami - uchwała się, co następuje:”.

Preambuła do ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprost wskazuje, że celem przyświecającym ustawie jest pomoc dziecku, w myśl zasady dobra dziecka stawianej w pierwszej kolejności przed dobrem rodziny.

Ustawodawca mocno zaakcentował również potrzebę współpracy osób, instytucji publicznych i społecznych pracujących z dziećmi i rodziną. Zgodnie z treścią art. 4 tego aktu stosując ustawę, należy uwzględnić m.in.: prawo dziecka i rodziny do autonomii, prawo dziecka do wychowania w rodzinie biologicznej, a gdy jest to niemożliwe, do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej z poszanowaniem tożsamości religijnej i kulturowej. Wszystkie działania powinny mieć na względzie dobro dziecka, szczególnie w odniesieniu do kontaktów z rodziną biologiczną i powrotu do niej.

Dziecko ma prawo do nauki, rozwoju zdolności, pasji, zabawy i wypoczynku. Dziecku należy udzielić wsparcia w procesie usamodzielniania, a także chronić je przed łamaniem przysługujących mu praw.

W myśl wspomnianej ustawy „system pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców.”

Pieczna zastępcza sprawowana w formie rodzinnej obejmuje rodzinę zastępczą (spokrewnioną, niezawodową, zawodową, w tym zawodową pełniącą funkcję pogotowia rodzinnego i zawodową specjalistyczną), rodzinny dom dziecka. W formie instytucjonalnej wyróżnia się: placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne oraz interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

Pieczna zastępcza zapewnia: pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym; przygotowanie dziecka do: godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych; zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.”

Zgodnie z art. 2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej „pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie same pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.”

Najczęstszymi powodami przyznawania pomocy rodzinom są ubóstwo, bezrobocie, długotrwała i ciężka choroba. Największe problemy rodzin dotyczą wypełniania funkcji ekonomicznej.

Rodziny nie radzą sobie także z kryzysami, które dotyczą je w przypadku wystąpienia długotrwałej lub ciężkiej choroby i związanej z nimi niepełnosprawności. W odniesieniu do funkcji socjalizacyjnej, która pełniona jest mniej lub bardziej świadomie, problemy w jej realizacji i bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych skutkują zaburzeniami w internalizacji norm i wartości, poznawaniu akceptowanych społecznie wzorów zachowań, a w konsekwencji nieumiejętnością osiągnięcia sukcesu w życiu społecznym.

Rodzina problemowa nie spełnia swoich podstawowych potrzeb wobec własnych dzieci. W rodzinach przeżywających trudności brakuje umiejętności tworzenia właściwego klimatu życia rodzinnego, prawidłowych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz prawidłowych wzorców rozładowywania napięć powstałych poza domem rodzinnym.

Stosowanie różnego rodzaju wsparcia finansowego pozwala na wzmocnienie rodzin w dążeniu do zaspakajania niezbędnych potrzeb oraz wzmacnia postawy w kierunku przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych przy wykorzystaniu zasobów własnych rodziny.

Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie sytuacjom, gdy rodzina nie jest w stanie samodzielnie zaspokoić niezbędnych potrzeb potrzebnych do jej prawidłowego funkcjonowania.

W obszarach pomocy społecznej rodzina występuje, a szczególnie dziecko w takiej rodzinie, nie tylko jako świadczeniobiorca, ale także jako podmiot ochrony i troski.

Oprócz pomocy materialnej ze strony ośrodka pomocy społecznej rodzinę otacza się szeroko rozumianym wsparciem, w tym pracą socjalną oraz wsparciem asystenta rodziny.

Podstawą do opracowania programu wspierania rodziny jest diagnoza środowiska lokalnego.

Wsparcie udzielane przez gminę rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej może przybierać formę pracy z rodziną lub pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Możliwe jest także zastosowanie obu form jednocześnie. Rodzina może otrzymać wsparcie przez działania: instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny, placówek wsparcia dziennego. Wspieranie rodziny prowadzone jest za jej zgodą i z jej aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego.

Zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jednostki samorządu terytorialnego realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

Program Wspierania Rodziny Gminy Góra Kalwaria na lata 2022-2024 jest kontynuacją działań podjętych w ramach realizacji wcześniejszych działań w tym zakresie.

W miarę potrzeb i sytuacji społecznej zadania Programu mogą ulegać zmianom i udoskonaleniom. Diagnozę opracowano w oparciu o materiały i dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii za lata 2019 - 2021.

Przedmiotem diagnozy była sytuacja rodzin objętych wsparciem przez tut. Ośrodek.

5.1. Główne powody przyznanej pomocy

Tabela 1. Liczba i ogólne powody korzystania z pomocy społecznej rodzin z terenu Gminy Góra Kalwaria w latach 2019-2021.

L.p.	Wyszczególnienie	2019r.	2020 r.	2021 r.
1	Ogólna liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w tym:	408	379	388
2	Rodziny z dziećmi	154	120	102
3	Korzystających ze względu na ubóstwo	180	173	177
4	Korzystających ze względu na bezrobocie	106	97	111
5	Rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	26	30	33
6	Rodziny dotknięte niepełnosprawnością	128	117	126
7	Rodziny dotknięte długotrwałą lub ciężką chorobą	119	113	127
8	Potrzeba ochrony macierzyństwa	27	15	16
9	Rodziny dotknięte przemocą w rodzinie	8	5	1
10	Alkoholizm	8	9	13
11	Rodziny przeżywające trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	5	3	3

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii.

W 2021 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii objął pomocą społeczną (niezależnie od formy, rodzaju i źródła finansowania) 388 rodzin liczących razem 710 osób. Dla porównania w roku 2019 ze wsparcia pomocy społecznej skorzystało wtedy 408 rodzin z terenu gminy liczące razem 120 osób. Głównymi powodami korzystania z pomocy społecznej na przestrzeni lat 2019 – 2021 były w kolejności: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, potrzeba ochrony macierzyństwa, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, choroba i inne.

Główną przyczyną korzystania z pomocy społecznej w latach 2019 – 2021 był niedostatek, ale także negatywne skutki w zakresie funkcjonowania rodziny. Prowadzić to może do dysfunkcji społecznej, nałogów, marginalizacji, obniżenia poziomu potrzeb bytowych, a w konsekwencji generować może problemy w prawidłowym wypełnianiu ról społecznych, w tym funkcji opiekuńczo – wychowawczej rodziny.

Wspieranie rodziny jest zespołem metodycznych działań mających na celu przywrócenie rodzinie funkcji opiekuńczo – wychowawczej. Aktywność ta wpisuje się w obszar zadań Gminy Góra Kalwaria i jest przypisana grupie pracowników realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej. Działania na rzecz rodziny prowadzone są za zgodą rodziny i z jej aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych rodziny oraz źródeł wsparcia zewnętrznego.

Tabela 2. Zestawienie liczby rodzin korzystających ze wsparcia asystentów rodziny oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, za które Gmina Miejska Hajnówka ponosi odpłatność z tytułu pobytu w pieczy zastępczej.

Rok	Liczba rodzin objętych wsparciem asystentów rodziny	Liczba rodzin zobowiązanych przez Sąd do pracy z asystentem	Liczba dzieci w rodzinach	Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną
2021	26	9	64	18 miesięcy
2020	28	0	61	24 miesiące
2019	29	0	51	40 miesięcy

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii.

Przykładowe formy wsparcia oferowane przez asystenta rodziny w latach 2019-2021 to:

- doradztwo w zakresie form i miejsc wsparcia,
- informowanie, jak działają urzędy, placówki wsparcia rodziny i dziecka, - pomoc w sprawach urzędowych, wspieranie rodziny w kontaktach z pracownikami szkoły, przedszkola, sądu, poradni, przychodni, policji, urzędów i innych instytucji, - pomoc w zakresie możliwości podniesienia kwalifikacji zawodowych i poszukiwaniu pracy,
- poradnictwo oferowane kobietom w ciąży i ich rodzinom,
- poradnictwo w zakresie pielęgnacji i opieki nad niemowlęciem,
- pomoc w codziennej organizacji życia rodziny, planowanie sposobów spędzania wspólnie wolnego czasu,
- nauka sprawnego wykonywania obowiązków domowych,
- doradztwo w zakresie zarządzania budżetem domowym.

Wśród rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny, znaczna część znajduje się od wielu lat w systemie pomocy społecznej. Trudnościom opiekuńczo-wychowawczym często towarzyszą dysfunkcje w znaczący sposób zmieniające właściwe postrzeganie rzeczywistości. W sytuacjach niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Wówczas istotną rolę spełnia piecza zastępcza.

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Obowiązek ten jednostki samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

W latach 2019-2021 Ośrodek Pomocy Społecznej współfinansował koszty pobytu dziecka w pieczy zastępczej. W roku 2019 Gmina Góra Kalwaria ponosiła odpłatność z tytułu pobytu 35 dzieci w pieczy zastępczej. W roku 2020 finansowała pobyt 40 dzieci, a 2021 r. pobyt 41 wychowanków.

Kwota wydatkowana na pokrycie kosztów umieszczenia i funkcjonowania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i w rodzinach zastępczych w 2019 r., wyniosła –192 993,00 zł, w 2020 r. 341 373,00 zł a w 2021 r. zamknęła się sumą - 349 048,00 zł.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii realizuje zadania dotyczące dokumentowania i wydawania Kart Dużej Rodziny dla rodzin wielodzietnych.

Karta Dużej Rodziny (KDR) to system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin 3+ zarówno w instytucjach publicznych, jak i w niektórych firmach prywatnych. Posiadacze KDR mają możliwość tańszego korzystania z oferty podmiotów m.in. z branży rekreacyjnej. Karta Dużej Rodziny wspiera budżety rodzin wielodzietnych oraz ułatwia dostęp do dóbr i usług. Ogółem w roku 2019 wydano 809 Kart Dużej Rodziny. W roku 2020 w ramach programu wydano 323 karty, a w roku 2021 zostało wydanych 304 karty.

Różnica w ilości wydanych kart pomiędzy 2019 r a latami kolejnymi wynika ze zmiany ustawy, która dała możliwość przyznawania KDR rodzicom którzy wychowali co najmniej 3 dzieci a nie jak dotychczas tylko tym, którzy w chwili składania wniosku wychowują co najmniej 3 dzieci.

Jednym z głównych instrumentów polityki wspierania rodziny są bezpośrednie świadczenia pieniężne skierowane do rodzin.

W ostatnich latach w Polsce wprowadzono kilka nowych świadczeń pieniężnych na rzecz rodzin.

Brak kryterium dochodowego programie Rodzina 500 plus spowodował, że środki publiczne kierowane są nie tylko do rodzin najuboższych, które faktycznie mogą potrzebować wsparcia finansowego, ale trafiają również do rodzin średnio zamożnych oraz rodzin o wysokich dochodach. Świadczenie wychowawcze / 500+ / pokrywa częściowo wydatki związane z wychowaniem dzieci, jak również

zaspokajają potrzeby życiowe dziecka.

Innym świadczeniem pieniężnym, który ma na celu wspieranie rodzin jest świadczenie w ramach programu „Dobry Start” tzw. 300+. Świadczenie „Dobry Start” przysługuje raz w roku na dziecko uczące się w szkole, aż do ukończenia przez nie 20 roku życia. Dzieci niepełnosprawne, uczące się w szkole, otrzymają świadczenie do ukończenia przez nie 24 roku życia.

Tabela 3. Liczba rodzin i liczba osób w rodzinach z terenu Gminy Góra Kalwaria korzystających z systemu świadczeń rodzinnych.

Rok	Liczba osób w rodzinach
2021	0
2020	2534
2019	262

W latach 2019-2021 liczba rodzin korzystająca ze wsparcia w formie świadczeń rodzinnych waha się na podobnym poziomie. System różnego rodzaju świadczeń rodzinnych pozwala na wzmocnienie sytuacji rodzin z dziećmi w dążeniu do zaspokojenia niezbędnych potrzeb oraz wzmacnia postawy nakierowane na przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, przy wykorzystaniu własnych zasobów i możliwości. System ten w powiązaniu ze świadczeniem wychowawczym 500 +, którego dystrybucją zajmuje się ZUS pozwolił wielu rodzinom na osiągnięcie stabilizacji finansowej. Jest to szczególnie widoczne jeśli porówna się liczbę rodzin z dziećmi, ubiegających się o pomoc finansową ze środków pomocy społecznej w poszczególnych latach.

5.2. Analiza SWOT

Wszystkie dzieci wymagają ochrony ich praw i wolności oraz pomocy dla zapewnienia harmonijnego rozwoju i przyszłej samodzielności życiowej. Szczególnej uwagi wymagają dzieci i młodzież z rodzin niewydolnych wychowawczo. Dysfunkcje rodziny, spowodowane w głównej mierze uzależnieniami, przyczyniają się do powstawania znacznych strat rozwojowych dzieci żyjących w tych rodzinach. Niewydolność rodziców zaburza zaspokajanie podstawowych potrzeb rozwojowych dziecka, prowadzi między innymi do niepowodzeń szkolnych oraz izolacji społecznej.

Rodzina, jako naturalne środowisko rozwoju dziecka, przeżywając trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci, wymaga wsparcia dla dobra nie tylko dzieci, ale też wszystkich jej członków. Przywrócenie prawidłowego funkcjonowania rodzin jest też największym zyskiem dla społeczności lokalnej. Opracowana diagnoza, a także potrzeby i oczekiwania zgłaszane przez osoby działające w obszarze wsparcia rodziny umożliwiły sporządzenie analizy SWOT, która określa mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia systemu wsparcia rodziny w Gminie Góra Kalwaria.

Tabela nr. 4 Analiza SWOT systemu wsparcia rodzin w Gminie Góra Kalwaria.

Mocne strony	Słabe strony
Dobrze rozwinięta sieć placówek oświatowych	Bierność i niewielkie zaangażowanie rodzin dysfunkcyjnych we współpracę z pracownikami socjalnymi i asystentem rodziny
Bogata oferta zajęć dla dzieci, młodzieży i całych rodzin prowadzona przez Miejską Bibliotekę Publiczną, Dom Kultury, Ośrodek Sportu i Rekreacji.	Stereotypowe postrzeganie poszczególnych ról w rodzinie
Dobra współpraca z instytucjami i pedagogami szkolnymi pracującymi z rodzinami i dziećmi.	Brak na terenie gminy organizacji pozarządowych realizujących zadania z zakresu wspierania rodziny.
Świetlica Środowiskowa w Górze Kalwarii oraz filia Świetlicy w Czersku	Niewielkie zainteresowanie rodzin z problemami oferowanymi formami pomocy w procesie wychowawczym dziecka
Współpraca instytucji działających na rzecz rodziny	Brak sprawnego systemu informacji i komunikacji pomiędzy instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny
Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,	Niski poziom świadomego rodzicielstwa
Działalność Interdyscyplinarnego Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.	Niedostateczne środki finansowe rodzin na zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży.
Działalność Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie,	Brak rodzin wspierających.
Działalność Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej.	Niskie kwalifikacje osób w wieku aktywności zawodowej.
Działalność Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.	Niski poziom wykształcenia osób korzystających z pomocy społecznej.
Wykształcona i doświadczona kadra pomocy społecznej i oświaty, działająca na rzecz dzieci i rodziny.	Niski poziom aktywności klientów pomocy społecznej w zakresie wykorzystania własnych zasobów i możliwości w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej.
Dostęp do poradnictwa specjalistycznego.	Niska motywacja do podjęcia działań zmierzających do zmiany i poprawy sytuacji u osób wymagających wsparcia, -przerzucenie całkowitej odpowiedzialności za wychowanie dziecka na szkołę i/lub inne instytucje.
Rozwój wolontariatu.	Brak nowych lokali mieszkalnych, mała liczba mieszkań socjalnych i brak gminnych mieszkań chronionych, -bierna postawa rodziców wobec problemów występujących w rodzinie.
Możliwość korzystania mieszkańców Gminy Góra Kalwaria z Karty Dużej Rodziny.	Rynek pracy nieprzystosowany dla potrzeb samotnych matek.

Szanse	Zagrożenia
Podnoszenie kompetencji osób pracujących z rodzinami.	Postrzeganie Ośrodka Pomocy Społecznej jako instytucji przyznającej jedynie świadczenia pieniężne.
Podnoszenie aktywności rodzin w procesie przezwycięzania swoich problemów dnia codziennego ze szczególnym uwzględnieniem procesu wychowawczego dzieci i młodzieży.	Rosnąca liczba rodzin przedkładająca potrzeby finansowe ponad więzi rodzinne i uczuciowe.
Zainteresowanie dzieci i młodzieży ofertą kulturalno-edukacyjną dostępną na terenie gminy.	Zjawisko euro sieroctwa, tj. wyjazdy za dobrze płatną pracą za granicę jednego lub dwóch rodziców i pozostawienie ciężaru wychowania dzieci matce, dziadkom lub innym członkom dalszej rodziny
Możliwość pozyskiwania środków finansowych z konkursów ogłaszanych przez MRiPS, konkursów w ramach programu wspierania jednostek samorządu terytorialnego w budowaniu lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną oraz środków z funduszy europejskich.	Ubożenie społeczeństwa, rozszerzenie kręgów ubóstwa.
Skuteczna i trafna diagnoza problemów dotyczących rodziny oraz analiza dynamiki rozwoju pojawiających się problemów społecznych.	Zaniedbanie emocjonalne dziecka. Brak czasu rodziców dla dzieci.
Prospołeczna polityka państwa.	Niski poziom wiedzy na temat świadomego rodzicielstwa.
Ustawiczne szkolenia osób pracujących na rzecz rodziny.	Zaniedbywanie obowiązków opiekuńczo-wychowawczych przez rodziców.
Rozwój innowacyjnych metod wsparcia rodziny w pracy asystenta rodziny oraz pracownika socjalnego.	Społeczne przyzwolenie na nadużywanie alkoholu.
	Brak wystarczającej wiedzy nt. nowych uzależnień i cyberprzemocy.
	Przerzucanie odpowiedzialności za losy rodziny na instytucje, -brak świadomości na temat groźnych dziecku niebezpieczeństw.
	Brak zainteresowania rodziców sposobem spędzania czasu wolnego przez dziecko.
	Rosnąca ilość dzieci i młodzieży używających środków psychoaktywnych.
	Wzrost agresji wśród dzieci i młodzieży, -przemoc,
	Pogłębiające się podziały społeczne, rozpad więzi wspólnotowych.
	Wypalenie zawodowe pracowników socjalnych i asystentów rodziny.

Z analizy problemów społecznych występujących w rodzinach wynika, że problemy takie jak ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych to problemy, między którymi zachodzi związek przyczynowo – skutkowy, np.: bezrobocie powoduje nie tylko utratę środków finansowych ale również pogłębienie i nawarstwienie się innych problemów, tj.: bezradność, izolacja społeczna, uzależnienia itp. Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych dotyczy rodzin

z dziećmi niezależnie od ich struktury. Wieloprotblemowe rodziny z dziećmi to rodziny, które mogą mieć jeden lub wiele sprzężonych ze sobą problemów. Wieloprotblemowość nasila się szczególnie w przypadku rodzin niepełnych. Poza wsparciem materialnym i niematerialnym, niezbędne będzie wzmocnienie funkcji rodziny, poprzez umożliwienie dostępu do różnego rodzaju form wsparcia. Należy pamiętać, że brak możliwości zapewnienia wsparcia dziecku i rodzinie w środowisku lokalnym i konieczność umieszczenia dziecka poza rodziną spowoduje bardzo dotkliwe skutki psychiczne i społeczne.

Celem wszystkich działań ma być zapobieganie umieszczeniu dziecka poza rodziną biologiczną oraz wyposażenie rodziny w narzędzia umożliwiające samodzielne radzenie sobie z pojawiającymi się problemami i potrzebami. Problemy rodzin mają wielowymiarowy charakter i ich rozwiązywanie wymaga także zintegrowanej współpracy instytucjonalnej. Należy doprowadzić do współdziałania wszystkich podmiotów powołanych do działań w celu wspierania rodziny.

6. Instytucjonalne zasoby w zakresie wspierania rodziny w Gminie Góra Kalwaria

Instytucjonalne zasoby Gminy Góra Kalwaria, to instytucje i organizacje pełniące funkcję wspierającą rodziny, w tym:

Tabela 5. Instytucjonalne zasoby Gminy Góra Kalwaria

L.p.	Nazwa placówki/instytucji	Rodzaj działań
1	Ośrodek Pomocy Społecznej w Górze Kalwarrii	Pomoc finansowa i rzeczowa, dożywianie dzieci w placówkach edukacyjnych, praca socjalna, poradnictwo prawne i psychologiczne w ramach działalności Gminnego Punktu Konsultacyjnego, aktywizacja społeczno-zawodowa, edukacja rodziców i wspieranie aktywności lokalnej.
2	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Przeciwdziałanie alkoholizmowi oraz wspieranie programów profilaktycznych.
3	Placówki oświatowe	Działalność edukacyjno-wychowawcza oraz wsparcie dla rodziców i dzieci.

4	Zespół Interdyscyplinarny	Wsparcie i pomoc w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
5	Służba zdrowia	Działalność w zakresie profilaktyki i opieki zdrowotnej.
6	Placówki biblioteczne (publiczne, szkolne i przedszkolne)	Działalność kulturalna, organizowanie zajęć dla dzieci, młodzieży i całych rodzin.
7	Świetlice środowiskowe	Zorganizowana działalność opiekuńczo-wychowawcza. Zagospodarowanie czasu wolnego po zajęciach szkolnych dzieci i młodzieży. Wspieranie rozwoju edukacyjnego, fizycznego i psychospołecznego. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej.
8	Ośrodek Sportu i Rekreacji w Górze Kalwarii	Zaspokajanie potrzeb mieszkańców w szeroko rozumianym zakresie życia sportowo-rekreacyjnego oraz kulturalnego. Prowadzenie działalności profilaktyczno-wychowawczej w zakresie rekreacji i kultury fizycznej dla dzieci i młodzieży, a w szczególności ze środowisk zagrożonych uzależnieniami.
9	Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej	Działalność interwencyjna. Poradnictwo psychologiczne, prawne, rodzinne i socjalne. Prowadzenie telefonu zaufania. Prowadzenie terapii, grup wsparcia. Udzielanie schronienia w ramach hostelu osobom dotkniętym przemocą. Działalność edukacyjna, profilaktyczna, informacyjna.
10	Dom Pomocy Społecznej	Usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne dla osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu.
11	Parafie i związki wyznaniowe na terenie Gminy Góra Kalwaria	Wsparcie duchowe, działalność samopomocowa, wspólnotowa. Działalność charytatywna.

7. Odbiorcy programu i planowane efekty

Adresatami programu są rodziny zamieszkujące teren Gminy Góra Kalwaria ze szczególnym uwzględnieniem rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, rodzin dotkniętych problemem bezrobocia, alkoholizmu, ubóstwa, przemocy w rodzinie.

Planowane efekty:

- 1) Zwiększenie kompetencji rodzicielskich.
- 2) Ograniczenie marginalizacji i degradacji społecznej rodzin.
- 3) Poprawę bezpieczeństwa rodziny i dziecka.
- 4) Zmniejszenie liczby dzieci objętych opieką pieczy zastępczej.
- 5) Reintegrację rodzin.
- 6) Umożliwienie powrotu dziecka do rodziny biologicznej.
- 7) Uwrażliwienie społeczności lokalnej na drugiego człowieka i jego sytuacji bytowej.
- 8) Specjalistyczne wsparcie dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych.
- 9) Wzrost poczucia wartości członków rodzin.
- 10) Wzrost poczucia bezpieczeństwa socjalnego.
- 11) Budowę prawidłowych relacji w rodzinie.
- 12) Zmniejszenie skali sytuacji kryzysowych.
- 13) Integrowanie działań instytucji i podmiotów na rzecz rodziny.
- 14) Poprawa funkcjonowania rodziny biologicznej jako naturalnego środowiska rozwoju dziecka.

8. Założenia i cele programu wspierania rodziny w Gminie Góra Kalwaria

Wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowanych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. Skuteczna pomoc może być osiągnięta poprzez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzinami.

8.1. Główne założenia systemu wspierania rodziny

- 1) Wzmocnienie działań profilaktycznych w rodzinach przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej,
- 2) Wprowadzenie różnorodnych form pomocy rodzinom wieloproblemowym,
- 3) Wprowadzenie różnorodnych form środowiskowej pomocy w opiece i wychowaniu dzieci,
- 4) Doskonalenie i rozwój współpracy pomiędzy przedstawicielami instytucji, organizacji pracujących i działających na rzecz dzieci, młodzieży, rodzin.

8.2. Cele programu wspierania rodziny

Cel główny

WSPIERANIE RODZINY PRZEŻYWAJĄCEJ TRUDNOŚCI W WYPEŁNIANIU FUNKCJI OPIEKUŃCZO – WYCHOWAWCZYCH

Cele szczegółowe

Dla osiągnięcia celu głównego określono cele szczegółowe:

- 1) wspieranie rodzin zagrożonych lub będących w kryzysie,
- 2) wzmocnienie opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców,
- 3) rozwój środowiskowych form wsparcia w opiece i wychowaniu dzieci,

9. Zadania w zakresie wspierania rodziny

Koordynatorem działań związanych z realizacją programu jest Ośrodek Pomocy Społecznej
w Górze Kalwarii

Cel szczegółowy 1

Tabela 6. Wspieranie rodzin zagrożonych lub będących w kryzysie

L.p.	Kierunek działań	Zadania	Realizatorzy	Wskaźniki
1.	Analiza sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego.	Diagnoza problemów w rodzinie oraz ocena sytuacji dziecka w rodzinie pod kątem jego bezpieczeństwa. Współpraca podmiotów pracujących z rodziną w zakresie systematycznego diagnozowania problemów.	Placówki oświatowe, Ośrodek Pomocy Społecznej, Sąd Rodzinny, POIK.	Liczba rodzin objętych analizą
2.		2. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej (dożywianie dzieci w szkołach i przedszkolach, wyprawki szkolne, stypendia szkolne i zasiłki szkolne, inne świadczenia). 3. Karta dużej rodziny – ulgi pozwalające na dostęp do dóbr kulturalnych, sportowo – rekreacyjnych. 4. Aktywizacja zawodowa bezrobotnych członków rodziny 5. Prowadzenie działalności profilaktycznej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień od alkoholu, środków psychoaktywnych oraz przemocy w rodzinie. 6. Współorganizowanie wypoczynku letniego z programem profilaktycznym dla dzieci i młodzieży z rodzin	PS, UG, GKRPA, placówki oświatowe. NGO	Liczba dzieci dożywianych liczba rodzin, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej liczba rodzin, którym wydano KDR liczba kontraktów socjalnych liczba osób skierowanych do diagnozy uzależnienia liczba dzieci, które skorzystały z kolonii

		dotkniętych problemem alkoholowym. 7. Promowanie i wspieranie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych i rozwoju uzdolnień dzieci. 8. Przeciwdziałanie uzależnieniom, agresji, przestępczości wśród dzieci i młodzieży - realizowanie programów edukacyjnych w szkole		liczba dzieci, które skorzystały z różnych form pomocy liczba dzieci, które uczestniczyły w programach edukacyjnych
		Rozwój różnych form wsparcia w zakresie opieki i wychowania dzieci poprzez: 1. Organizowanie dzieciom i młodzieży czasu wolnego w ramach placówki wsparcia dziennego. 2. Rozszerzenie działań PWD na kolejne sołectwa w gminie. 3. Organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez sport, rekreację i kulturę. 4. Organizowanie wypoczynku dzieciom w formie kolonii, półkolonii, zimowisk. 5. Wspieranie i propagowanie idei wolontariatu oraz innych form aktywności społecznej. 6. Współdziałanie instytucji w zakresie opieki i wychowania dzieci	OPS, UG, GKRPA, placówki oświatowe	Liczba dzieci w PWD liczba dzieci, które skorzystały z danej formy działania liczba dzieci uczestniczących w różnych formach wypoczynku, liczba wolontariuszy w gminie formy współpracy ilość spotkań

Cel szczegółowy 2

Tabela 7. Wzmocnienie opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców.

Lp	Kierunek działań	Zadania	Realizatorzy	Wskaźniki
1	Rozwijanie umiejętności opiekuńczych i wychowawczych	1. Prowadzenie poradnictwa specjalistycznego: psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, zawodowego, socjalnego. 2. Zajęcia edukacyjne w formie warsztatów dla rodziców w ramach „Szkoły dla rodziców”. 3. Prowadzenie systematycznej, bezpośredniej pracy socjalnej z rodziną w oparciu o kontrakt socjalny. 4. Przydzielenie rodzinie asystenta – współpraca z	OPS, UG, GKRPA, placówki oświatowe PWD	Ilość udzielonych porad liczba osób uczestniczących w szkole dla rodziców ilość kontraktów socjalnych liczba rodzin objętych pomocą asystenta rodziny

		<p>rodziną w oparciu o skonstruowany wspólnie plan działania.</p> <p>5. Monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu przez asystenta pracy z rodziną.</p> <p>6. Doskonalenie i rozwój współpracy pomiędzy przedstawicielami instytucji, które mają kontakt z dzieckiem i jego rodziną, w celu rozwiązywania problemów wychowawczych</p>		
--	--	--	--	--

Cel szczegółowy 3.

Tabela 8 .Rozwój środowiskowych form wsparcia w opiece i wychowaniu dzieci,

Lp	Kierunek działań	Zadania	Realizatorzy	Wskaźniki
	<p>Podjęcie działań w celu powrotu dziecka do rodziny biologicznej</p>	<p>1. Motywowanie do utrzymywania kontaktów rodziców biologicznych z dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej.</p> <p>2. Pomoc rodzinie biologicznej w utrzymywaniu aktywności zawodowej w celu zapewnienia bezpieczeństwa socjalnego rodzinie.</p> <p>3. Realizacja planu pracy z rodziną i koordynowanie go z planem pomocy dziecku</p> <p>4. Edukacja w rodzinach zagrożonych przemocą służąca wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców.</p> <p>5. Praca socjalna z rodzicami dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej na rzecz powrotu dziecka do rodziny.</p> <p>6. Współpraca z instytucjami, podmiotami tj. sąd, organizator pieczy zastępczej, koordynator pieczy zastępczej, zespół interdyscyplinarny.</p>	<p>OPS, UG, GKRPA, placówki oświatowe. PCPR, Sąd Rodzinny ZI</p>	<p>liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej</p> <p>liczba dzieci, które wróciły do rodziny biologicznej</p> <p>liczba osób skierowanych do „Szkół dla rodziców” z rodzin z problemami</p> <p>ilość spotkań Zespołu ds. oceny sytuacji dziecka, w którym uczestniczyli przedstawiciele gminy,</p> <p>ilość wysłanych opinii na temat efektów pracy z rodziną biologiczną</p>

10. Realizatorzy programu

1. Ośrodek Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii
2. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
3. Placówki oświatowe
4. Placówki biblioteczne (publiczne, szkolne i przedszkolne)
5. Zespół Interdyscyplinarny
6. Zespół Interdyscyplinarny
7. Ośrodek Sportu i Rekreacji w Górze Kalwarii

11. Partnerzy realizacji programu

1. Policja
2. PCPR
3. Placówki służby zdrowia
4. Parafie i związki wyznaniowe na terenie Gminy Góra Kalwaria
5. Sąd rodzinny
6. Lokalne stowarzyszenia

12. Finansowanie i czas realizacji programu

Finansowanie Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2022-2024 odbywać się będzie ze środków pochodzących z budżetu Gminy (uchwała budżetowa), poszczególnych podmiotów realizujących zadania na rzecz dziecka i rodziny, budżetu państwa (konkursy i programy rządowe).

13. Monitoring i ewaluacja programu

Ewaluacja polega na systematycznym badaniu wartości lub cech programu z punktu widzenia przyjętych w tym celu kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia. Według tej definicji badanie ewaluacyjne jest wielowymiarowe, istotne w badaniu jest określenie wartości danego zjawiska w szerokim kontekście uwarunkowań: politycznych, ekonomicznych, społecznych, technologicznych, czy kulturowych i zrozumienie indywidualności i wyjątkowości badanego procesu.

Prowadzenie monitoringu i ewaluacji służy sprawdzeniu i ocenie czy zostały zrealizowane planowane działania, czy sposób ich realizacji pozwolił i w jakim stopniu osiągnąć zakładane cele Programu. Program będzie koordynowany przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Górze Kalwarii.

W ramach jego monitoringu będą gromadzone informacje, które pozwolą na ocenę postępów, wskażą dalsze potrzeby i zrekonstruują działania, które mają dać informację zwrotną, pozwalającą na określenie i wprowadzenie potrzebnych zmian w programie. Oprócz sprawdzenia realizacji Programu i efektów założeń ewaluacja bada także wpływ danego działania na społeczność – skuteczność, efektywność, a przede wszystkim adekwatność do danej społeczności, jej problemów, potrzeb i potencjału.

Program Wspierania Rodziny w Gminie Góra Kalwaria jest dokumentem otwartym i długofalowym, przez co wskazana jest stała współpraca pomiędzy instytucjami realizującymi i organizacjami partnerskimi w celu jego ewentualnej modyfikacji.

Zbieranie informacji na potrzeby monitoringu i ewaluacji według wskaźników zaplanowanych w Programie pozwoli ocenić czy i w jakim obszarze Program wymaga aktualizacji, przeformułowania lub zmian przyjętych celów.

Ewaluacja podsumowująca pozwoli wyłonić prawidłowości, dobre praktyki oraz modelowe rozwiązania. Kluczową funkcją ewaluacji jest bowiem edukacja, która pozwala lepiej alokować środki, stosować rozwiązania zapewniające sukces i podejmować właściwe decyzje.